

500 éve született Tinódi Lantos Sebestyén

(Tinód, 1510 – Sárvár, 1556. január 30.)

A magyar nyelvű verses történetírás első komoly képviselője, a XVI. század legjelentősebb énekmondója, a magyar műzenei kultúra egyik megalapozó egyénisége, Tinódi Lantos Sebestyén fél évszázaddal ezelőtt született. (A Tinódi név születési helyére, a Lantos pedig mesterségére utal.) Szerzeményeiben gyakran rejtett utalások tájékoztatnak életéről, a keletkezés helyéről, idejéről és körülményeiről. Tinódi polgári családból származott. Pécsen végezte iskoláit, tudott latinul és jártas volt a kottaolvasásban, sőt a dallamok lejegyzésében is. Műveinek gyökere a magyarság sorsfordító tragédiájában, a mohácsi vész okozta megsemmisülés fenyegettségében fogant. Török Bálint szigetvári udvarában élt 1541-ig, munkásságát szerzeményei szerint igen elismerték. Buda eleste és ura fogságba esése fordulópontot jelentett életében. Ettől kezdve az egymással való összhangra és a török elleni elszánt viadalra buzdította a magyarokat. Mikor a törökök egyre nagyobb területet foglaltak el a Dunántúlon, Nagyszombaton, majd Kassán telepedett le. Családot alapított – öt gyermek apja volt – és innen járta az országgyűlések, csaták színhelyeit. Igényes előadására felfigyelt Nádasdy Tamás nádor, aki pártfogásába vette a maga képességeire is öntudatosan ráébredő költőt.

Tinódi a korabeli epika valamennyi műfaját ápolta. Írt széphistóriát (Jázon és Médea), bibliai históriát (Judit asszonyról; Dávid királyról). – Históriais énekeiben pontos, hiteles adatközlésre, megbízhatóságra törekedett. Közvetlen élményei alapján, hűen örökítette meg a törökkel vívott harcot (Eger vár viadaláról; Buda vesztéről; Török Bálint fogságáról, stb.). A végvári vitézek – s az utókor – számtalanszor csak az ő históriáiból hallottak a messzire eső vidékek egy-egy nevezetes eseményéről, s a nemzet kétségbeesett élet-halál harcáról. Az epikus jellegű, egyszólamú, lantkíséretes dalok szövegét és dallamát maga szerezte – a korra u. i. nem az olvasott, hanem az énekelt vers volt jellemző – és mikor tehette, elő is adta őket. Műveit dallamukkal együtt nemcsak lejegyezte, hanem 1554-ben Kolozsvárott Cronica címmel nyomtatásban is megjelentette. Ez az első sértetlenül fennmaradt magyarországi kottás nyomtatvány. Kiderül belőle, hogy Tinódi korának bámulatra méltó zeneszerzője volt, aki ismerte a cseh-husza zenei áramlatokat és hallhatta a német reformáció dallamkincsét. Népi elemekből sarjadó, sajátosan nemzeti jellegű dallamainak tekintélyes része magán viseli a kor európai tánc- és egyházzenejének nyomát. Élő előadásban e művek színesek, hajlékonyak, s nem válnak egyhangúvá a sok versszak eléneklése során sem. Ritmusformáinak bőségére jellemző, hogy a 23 dallam 12 típushoz tartozik. A Cronica előszavában így vall a költő: *„Ez jelönvaló könyvecskét szörzeni nem egyébért gondolám, hanem hogy az hadakozó, bajvivó, várak-várasok rontó és várban szorult magyar vitézöknek lenne tanúság üdvesség, tisztőségös megmaradásokra, az pogán ellenségnek mi módon ellene állhassanak és hadakozjanak... Készörítettém enmagamat ez szegín esszömmel ezöknek gondviselésére foglalnom, és ez egynéhány istóriát megírnom, özveszednöm, és az kösségnek kiadnom, ki lenne az több krónikák között végemlékőzet, kinek munkájába sokat fárattam, futostam, tudakosztam, sokat es költöttem. Igazmondó jámbor vitézöktül, kik ez dolgokba jelön voltanak, értékösztem. Sem adományért, sem barátságért, sem félelemért hamissat bé nem írtam, az mi keveset írtam, igazat írtam.. Ha valahol pedig vétök volna benne, aszt ne én vétkömmnek, hanem az kiktől értékösztem, tulajdoniccsátok: és kérlek titöket, énnéköm megbocsássatok.”* – Gyűjteményét *„minden rendbéli tudós olvasó jámboroknak”* és Ferdinánd királynak ajánlotta, aki 1553 augusztusában *„az éneklés művészetében és a históriáknak magyar nyelven ritmusokba való ékes foglalásával”* szerzett érdemeiért nemesi rangot adományozott neki. A magyar műzene első ékességei az ország három részre szakadásának idején, a politikai önrendelkezés kisiklásakor az összetartozás érzését ápolták. Lelkesítő hatásukra jellemző, hogy többnek népi változata is elterjedt. Néhány dallama egyházi népének formájában maradt fenn, egyik a kor cseh énekeskönyvébe is bekerült. Művészi értékekben leggazdagabb alkotása, a Kapitán György bajviadala erős hatást gyakorolt Balassi Bálintra. Szerzeményei a magyar művészetek számára később is forrásként szolgáltak, gondoljunk csak Arany Jánosra, Gárdonyi Gézára, Ady Endrére. Farkas Ferenc kantátát komponált Tinódi históriája Eger vár viadaljáról címmel. – A históriais énekek mesterének szobra áll Egerben, Dombóváron, valamint Budapesten a Népligetben és a szigetvári vár bejáratánál. Alakját Nádasdy Tamás nádor társaságában olajfestményen örökítette meg Orlai Petrich Soma. Kassán, egykori háza falán tábla áll. A Cronica énekeit Kobzos Kiss Tamás éneкли. A műalkotások sora az első „hivatásos” költő, az első ismert magyar zeneszerző, a XVI. század eseményeinek hű krónikása, Tinódi Lantos Sebestyén emlékét őrzi.

Radics Éva